

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

DA ./riksåklagaren ang. grov våldtäkt m.m.

(Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 16 april 2020 i mål B 413-20)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att skyndsamt svara skriftligen på överklagandet.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

DA (tidigare AA) dömdes den 13 oktober 2017 av Malmö tingsrätt för människorov, två fall av grov våldtäkt, stöld och försök till utpressning begångna i mars och april 2017, samt för olovligt brukande och olovlig körning begångna i december 2016.

När det gäller *grov våldtäkt i mars 2017* fann tingsrätten att det som åklagaren påstått var styrkt vilket innebar att DA dömdes enligt följande gärningspåstående.

[DA] och AH har den 18 mars 2017 tillsammans och i samförstånd olovligen trängt in i en lägenhet på Annebergsgatan i Malmö där målsäganden låg och sov och därefter väckt målsäganden och mot hennes uttryckliga protester, genom våld och hot om brottslig gärning tvingat henne till flera samlag och annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag.

Våldet har bestått i att AH och [DA] utdelat flera knytnävsslag som träffat målsägandens överkropp och upprepade gånger tagit strygrepp om målsägandens hals. För att få målsäganden att sära på benen har AH utdelat slag mot målsägandens mage och [DA] dragit henne i fötterna. I samband med att [DA] vid ett av tillfällena då han greppat målsägandens hals har han samtidigt dragit i målsägandens hår för att få henne att vara stilla. AH och [DA] har utdelat flera sparkar som träffat målsägandens kropp och huvud.

Hotet har bestått i att både AH och [DA] gjort uttalanden med innebörden att de skulle döda målsäganden om hon inte var tyst och att de skulle skjuta henne om hon inte betalade dem pengar. Hotet har förstärkts genom att AH sagt att han hade en pistol.

De sexuella handlingarna har bestått i att både AH och [DA] tvingat målsäganden till flera vaginala samlag. [DA] har även under tvång förmått målsäganden att utföra oralsex på honom. AH har försökt förmå målsäganden att utföra oralsex på honom genom att ta tag i hennes huvud men inte lyckas.

Våldtäkten bör bedömas som grov eftersom två personer deltagit i övergreppet och tillsammans förgripit sig på målsäganden. De har visat särskild hänsynslöshet eftersom de gått in i lägenheten då målsäganden sov.

När det gäller *människorov, grov våldtäkt och försök till utpressning i april 2017* har tingsrätten dömt DA enligt följande gärningspåstående.

MA och [DA] har tillsammans och i samförstånd natten till den 28 april 2017 på Snödroppsgatan 44 i Malmö bemäktigat sig målsäganden [A] och spärrat in henne till sen eftermiddag samma datum med uppsåt att skada henne till liv och hälsa och med uppsåt att utöva utpressning. Följande har hänt.

Människorov

MA och [DA] har under falsk förespeglning kontaktat målsägande för att bestämma träff. Efter att målsäganden kommit till överenskommen plats har MA mött henne och [DA] anslutit kort därefter. MA och [DA] har utdelat slag som träffat målsäganden på överkroppen och [DA] har hotat målsäganden genom att rikta ett vapenliknande föremål mot henne samtidigt som de fört henne till ett källarutrymme där de spärrat in målsäganden.

I källarutrymmet har MA och [DA] tvingat målsäganden att klä av sig och därefter sprutat kallt vatten på henne. MA har vid flera tillfällen utdelat slag mot målsägandens överkropp och huvud och uttalat hot med innebörden att han skulle skada henne samtidigt som han riktat en kniv mot henne. MA och [DA] har turats om att hota målsäganden med det vapenliknande föremålet och med kniven genom att rikta dessa mot henne samt lägga dem på ett sådant sätt att de varit synliga för henne. De har vidare uttalat att de skulle skada henne om inte hon eller hennes väninna betalade dem en summa pengar och de har tagit hennes mobiltelefon och plockat isär den. MA har vid något tillfälle bundit målsägandens händer och fötter och stoppat ett tygföremål i hennes mun. Det våld hon utsatts för har medfört smärta och hotet var sådant att målsägande kunde förväntas känna allvarlig rädsla för sin personliga säkerhet. MA:s och [DA:s] agerande har begränsat målsägandens rörelsefrihet.

Under morgonen har MA fört målsäganden till en lägenhet belägen i samma fastighet som källarutrymmet. Efter en stund av [DA] anslutit och där han på nytt riktat det vapenliknande föremålet mot målsäganden. [DA] har sedan fört ner målsäganden till källarlokalen igen där han, andra okända gärningsmän och stundom även MA kontrollerat målsägandens rörelsefrihet genom att vakta henne.

Grov våldtäkt

I källarutrymmet har MA och [DA] tillsammans och i samförstånd vid upprepade tillfällen och vid ett tillfälle tillsammans och i samförstånd med flera okända gärningsmän tvingat målsäganden till samlag och med samlag jämförliga handlingar genom våld och hit om brottslig gärning samt genom att utnyttja hennes allvarliga rädsla.

De sexuella handlingarna har bestått i att MA och [DA] utfört såväl vaginala, orala som anala samlag. Våldet och hoten har bestått i att både MA och [DA] knuffat henne och riktat det pistolliknande föremålet mot henne. Genom deras tidigare agerande har de försatt henne i ett tillstånd av rädsla.

Under tiden de befunnit sig i lägenheten har MA tvingat målsäganden till samlag och med samlag jämförliga handlingar genom att utnyttja hennes allvarliga rädsla. De sexuella handlingarna avser såväl vaginala som orala samlag. Genom sitt tidigare agerande mot målsäganden har han försatt henne i ett tillstånd av rädsla.

Våldtäkterna är att bedöma som grova då det inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av målsäganden eftersom de varit flera gärningsmän och då målsäganden berövats friheten under lång tid.

Försök till utpressning

I samband med frihetsberövandet har MA och [DA] tillsammans och i samförstånd kontaktat målsäganden [B] och medelst olaga tvång försökt förmå henne att betala i vart fall 20 000 kr. Det olaga tvånget har bestått i att hon underrättats om att för det fall lösensumman inte betalades skulle målsäganden [A] skadas. Om MA och [DA] hade lyckats, skulle det ha inneburit vinning för MA och [DA] och skada för målsäganden. Endast på grund av tillfälliga omständigheter fanns det inte någon fara för att brottet skulle fullbordas.

Straffvärdet för de brott som DA dömdes för motsvarade enligt tingsrätten fängelse i åtta år. Tingsrätten, som gjorde bedömningen att det var mest sannolikt att DA var 18 år eller äldre vid tidpunkten för gärningarna, bestämde påföljden till fängelse i tre år och tre månader. DA utvisades ur riket och förbjöds att återvända hit före den 13 oktober 2032.

Även hovrätten fann att det var mest sannolikt att DA var 18 eller äldre vid tidpunkten för gärningarna. Hovrätten, som bedömde straffvärdet till fängelse i tio år, ändrade tingsrättens domslut endast på det sättet att fängelsestraffets längd bestämdes till fängelse fyra år och sex månader.

DA överklagade hovrättens dom men Högsta domstolen meddelade inte prövningstillstånd.

Efter ansökan om resning beslutade Högsta domstolen den 8 januari 2020 att vidare åtgärd för verkställighet av hovrättens dom såvitt avser påföljd och utvisning, till dess något annat beslutas, inte fick ske. Högsta domstolen har därefter i beslut den 7 februari 2020 beviljat DA resning i fråga om påföljd och utvisning samt förordnat att beslutet den 8 januari 2020 ska bestå.

Målet har i de resta delarna prövats på nytt i hovrätten. Hovrätten fann i den nu överklagade domen, med hänsyn till ny utredning som lagts fram, att det är mest sannolikt att DA är född den 22 februari 2001 och att han alltså var 15 respektive 16 år vid tidpunkten för brotten. Hovrätten, som bedömde straffvärdet till fängelse i 10 år, ändrade sitt tidigare domslut i påföljdsdelen på så sätt att hovrätten bestämde påföljden till fängelse 2 år. I frågan om utvisning fann hovrätten att det tidigare domslutet skulle stå fast

Hovrätten angav bl.a. följande när det gällde utvisningen.

Den brottslighet som DA har gjort sig skyldig till har ett så högt straffvärde och är av så allvarligt slag att det finns starka skäl för utvisning. Det kan konstateras att DA inte har haft permanent uppehållstillstånd eller varit bosatt i Sverige under sådan tid att det på grund av sådana förhållanden är förbjudet eller krävs synnerliga skäl för att utvisa honom. Han har heller inte sådan anknytning till det svenska samhället genom arbete eller sysselsättning att det i sig motiverar att han ska få stanna i Sverige. Att han har sina föräldrar och syskon i Sverige utgör visserligen en betydelsefull anknytning till landet. Detta motiverar dock inte att han ska få stanna trots de allvarliga brott han har begått.

(...)

I ett yttrande från Migrationsverket, daterat den 28 februari 2020, anges att DA beviljades alternativt skyddsstatusförklaring på grund av det allmänna säkerhetsläget i Syrien samt att ett utvisningsbeslut till hemlandet inte får verkställas tvångsvis så länge denna statusförklaring består.

I ett kompletterande yttrande till hovrätten daterat den 25 mars 2020 har Migrationsverket angett bland annat följande. En statusförklaring kan endast upphävas genom ett beslut om återkallelse. Eftersom DA är dömd för brottslighet av aktuell art och omfattning finns det anledning att ta upp frågan om återkallelse av hans statusförklaring med stöd av 4 kap. 2 c och 5 c §§ utlänningslagen. Migrationsverket har ännu inte fattat något beslut i frågan, men ärendet om återkallande av DA:s skyddsstatusförklaring är fördelat till viss asylprövningsenhet för handläggning och beslut. Eftersom DA alltså innehar en statusförklaring som alternativt skyddsbehövande, vilket alltså ger honom rätt till uppehållstillstånd i Sverige, utgör denna ett hinder mot att tvångsvis verkställa en utvisning av honom till Syrien. Men skulle Migrationsverket vid prövningen av ärendet om återkallelse av statusförklaringen besluta att denna ska återkallas utgör den allmänna säkerhetssituationen i Syrien inte längre något hinder mot en verkställighet. När DA och hans familj beviljades uppehållstillstånd i Sverige bedömdes de sakna individuella skyddsbehov. Det har inte framkommit några synnerliga skäl mot en verkställighet (jfr 12 kap. 3 § utlänningslagen).

Migrationsverket har därefter vid kontakt med hovrätten den 26 mars 2020 förklarat att ärendet om återkallelse av DA:s skyddsstatusförklaring är prioriterat och att beslut i frågan kan väntas inom en till två månader.

Som redovisats ovan ska domstolen, i samband med sin prövning av utvisningsfrågan, ta ställning till om det finns skäl att anta att ett befintligt verkställighetshinder kommer att bestå när frågan om verkställighet uppkommer. Med hänsyn till att DA gjort sig skyldig till mycket grova brott anser hovrätten att det finns starka skäl att anta att hans skyddsstatusförklaring kommer att återkallas med stöd av 4 kap. 2 c och 5 c §§ utlänningslagen. Mot bakgrund av de uppgifter som lämnats från Migrationsverket kan ett sådant beslut väntas i nära anslutning till att hovrättens dom vinner laga kraft. Det har inte framkommit att det i övrigt föreligger hinder mot utvisning.

Vid en samlad bedömning av de omständigheter som nu redovisats finner hovrätten att DA ska utvisas ur riket. Med hänsyn till brottens straffvärde finns inte skäl att sätta ned tiden för återreseförbudet. DA ska därför förbjudas att återvända hit före den 13 oktober 2032.

Överklagandet

DA har yrkat att Högsta domstolen ska meddela prövningstillstånd och upphäva beslutet om utvisning. Som grund för yrkandet har han anfört bl.a. följande.

I de fall där domstolen har ett tillräckligt underlag för att ta hänsyn till frågan om verkställighet och om frågan om just verkställighet är nära förestående kan domstolen fatta beslut i frågan. Finns det vid denna prövning verkställighetshinder ska yrkandet om utvisning ogillas (jfr NJA 2019 s. 47, avgörande nr 1). Vid hovrättens prövning förelåg det verkställighetshinder. Det fanns även skäl för domstolen att anta att hindret skulle komma att bestå när frågan om verkställighet aktualiserades. Mot den bakgrunden borde yrkandet om utvisning ha ogillats.

Vad som framgår av de yttranden som Migrationsverket har avgett är att det finns möjlighet för Migrationsverket att återkalla en skyddsstatusförklaring.

Migrationsverket har den 26 mars 2020 uppgett att ett beslut i frågan kan väntas inom en till två månader. Till dagens datum har DA inte haft någon kontakt med Migrationsverket i frågan. Det kan vid en noggrann prövning framkomma skäl som medför att det alltjämt föreligger verkställighetshinder. Huruvida DA eventuellt skulle kunna ha rätt till flyktingstatusförklaring är inte något som hovrätten har kunnat ta ställning till innan Migrationsverkets ärende om återkallelse är avslutad. Hovrätten har vidare angett att ett beslut från Migrationsverket kan väntas i nära anslutning till att hovrättens dom vinner laga kraft. Vi vet idag att det inte finns något beslut från Migrationsverket i nära anslutning till laga kraft-datumet. Till detta ska läggas att det därpå finns en överklagandetid av Migrationsverkets beslut om tre veckor. Därefter kan ärendet komma att handläggas hos Migrationsdomstolen. Den aktuella handläggningstiden hos migrationsdomstolarna är för närvarande 12–18 månader. Därefter följer på nytt tre veckors överklagandetid och en prövning hos Migrationsöverdomstolen. Innan det finns ett lagakraftvunnet beslut i frågan om återkallelse av statusförklaringen kan det ha passerat närmare ett och ett halvt år.

Mot bakgrund av detta borde hovrätten ha prövat frågan om utvisning och den därmed sammanhörande frågan om hinder för verkställighet som situationen var vid domstillfället. Detta skulle också ha varit i enlighet med gällande praxis. Hade en sådan prövning gjorts borde yrkandet om utvisning ha ogillats. Det beslut som hovrätten har kommit till skulle även kunna leda till framtida problem och nya processer. För det fall Migrationsverket skulle komma fram till att den alternativa skyddsstatusförklaringen inte ska återkallas eller att DA istället skulle anses ha rätt till flyktingstatusförklaring skulle hovrättens dom inte kunna verkställas. Detta skulle då kunna leda till ytterligare en resningsprocess för att få hovrättens dom ändrad.

Det skulle, har det anförts i överklagandet, vara av vikt för ledning av rättstillämpningen om Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd gällande vilken inverkan en parallell process om återkallelse av statusförklaring har på de allmänna domstolarnas bedömning i brottmål i frågan om det föreligger verkställighetshinder mot utvisning. Krävs ett slutligt beslut från Migrationsverket eller migrationsdomstolarna i frågan eller kan de allmänna domstolarna fatta beslut endast utifrån Migrationsverkets bedömning. Prövningsfrågan har en klar och tydlig avgränsning. Den skulle vidare vara en naturlig uppföljning av Högsta domstolens avgöranden i NJA 2019 s. 47. Den aktuella frågan kommer med stor sannolikhet aktualiseras ytterligare framöver med tanke på att många personer som har kommit till Sverige som asylsökande har beviljats just alternativ skyddsstatusförklaring.

Grunderna för min inställning

Lagreglering

Förutsättningar för utvisning på grund av brott regleras i 8 a kap. utlänningslagen (2005:716).

Allvarligt brott

Av 8 a kap. 1 § första stycket utlänningslagen följer att en utlänning som inte är EES-medborgare eller familjemedlem till en EES-medborgare får utvisas ur Sverige om han eller hon döms för ett brott som kan leda till fängelse. Utvisning får dock, enligt andra stycket, ske endast om utlänningen döms till svårare påföljd än böter och om gärningen är av sådant slag och övriga omständigheter är sådana att det kan antas att han eller hon kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet här i landet *eller* brottet med hänsyn till den skada, fara eller kränkning som det har inneburit för enskilda eller allmänna intressen är så allvarligt att han eller hon inte bör få stanna kvar.

När det gäller utvisning på grund av brottets allvar anses som en allmän riktlinje gälla att brottet bör ha ett straffvärde om minst ett år för att kunna leda till utvisning (prop. 1993/94:159 s. 13). Exempel på sådan allvarlig brottslighet som enligt förarbetena kan leda till utvisning är allvarliga vålds- och sexualbrott, narkotikabrott och annan svårare brottslighet.

Anknytning till det svenska samhället

Även om en utlänning har dömts för sådan brottslighet att utvisning kan komma i fråga kan förhållandena i det enskilda fallet ändå vara sådana att utvisning ska underlåtas med hänvisning till utlänningens personliga förhållanden. Ju större anknytning till Sverige som finns, desto allvarligare brottslighet måste då vara för handen för att utvisning ska kunna ske (prop. 1993/94:159 s. 16). Det måste alltså finnas en rimlig proportion mellan brottet och de rättsverkningar som brottet medför för den enskilde.

Enligt 8 a kap. 2 § första stycket utlänningslagen ska en domstol när den överväger om en utlänning bör utvisas på grund av brott därför ta hänsyn till utlänningens anknytning till det svenska samhället. Domstolen ska särskilt beakta bl.a. utlänningens levnadsomständigheter, utlänningens familjeförhållanden och hur länge utlänningen har vistats i Sverige

Bedömningen av anknytningen till Sverige bör göras utifrån en sammanvägning av vad som är känt om utlänningens personliga förhållanden såsom levnadsomständigheter, familjeförhållanden, vistelsetid i Sverige och eventuella kvarvarande band till hemlandet (prop. 1993/94:159 s. 15). Att utlänningen har familj här bör nästan regelmässigt innebära en betydelsefull anknytning till landet, särskilt om de anhöriga är svenska medborgare eller har bott i Sverige en avsevärd tid. Familjens övriga medlemmar anses kunna ofta drabbas i lika hög grad som den dömd genom den splittring av familjen som

avlägsnandet kan innebära. Särskilt bör barns behov av kontakt med sina föräldrar beaktas och det bör exempelvis inte komma i fråga att utvisa ett barn under 18 år som har sina föräldrar i Sverige. Även arbetsförhållanden, bostadsförhållanden och social anpassning är faktorer som bör inverka på prövningen. Att utlänningen lärt sig svenska språket är ytterligare en faktor som talar för att han eller hon har etablerat sig i landet.

Flyktingstatus

En utlänning som är flykting och som behöver en fristad i Sverige får enligt 8 a kap. 2 § andra stycket utlänningslagen utvisas på grund av brott endast om han eller hon har begått ett synnerligen grovt brott och det skulle medföra allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet att låta utlänningen stanna här. Utvisning av en person med flyktingstatus får också ske om utlänningen i Sverige eller utomlands har bedrivit verksamhet som har inneburit fara för rikets säkerhet och det finns anledning att anta att han eller hon skulle fortsätta med sådan verksamhet här.

Gränsen för vad som ska anses som ett "synnerligen grovt brott" har i praxis vanligen ansetts gå vid brott för vilket utlänningen har dömts till ett mångårigt fängelsestraff. Begreppet "allmän ordning och säkerhet" är ett unionsrättsligt begrepp och ska ges den innebörd som följer av unionsrätten (prop. 2013/14:82 s. 69). Åtgärder som vidtas med hänsyn till allmän ordning eller säkerhet ska överensstämma med proportionalitetsprincipen och enbart vara grundade på personens personliga beteende. Utlänningens personliga beteende måste utgöra "ett verkligt, faktiskt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse".

Förutsättningar för utvisning av den som vistats länge i Sverige

Om en utlänning hade vistats i Sverige med permanent uppehållstillstånd sedan minst fyra år när åtal väcktes eller om han eller hon då varit bosatt i Sverige sedan minst fem år krävs enligt 8 a kap. 3 § första stycket utlänningslagen synnerliga skäl för ett beslut om utvisning. I förarbetena är det framför allt karaktären på den brottslighet som aktualiserat utvisningsfrågan som anges som exempel på vad som kan utgöra synnerliga skäl (jfr prop. 1979/80:96 s. 63).

Det finns vidare ett absolut utvisningsförbud för en utlänning som har kommit till Sverige som barn och som har fått större delen av sitt liv präglad av förhållandena i landet (jfr prop. 1993/94:159 s. 17). Enligt 8 a kap. 3 § andra stycket utlänningslagen får en utlänning inte utvisas på grund av brott om utlänningen kom till Sverige innan han eller hon fyllde 15 år och hade vistats här sedan minst fem år när åtal väcktes.

Verkställighetshinder

Enligt 8 a kap. 4 § utlänningslagen ska domstolen när en fråga om utvisning på grund av brott prövas ta hänsyn till om utlänningen på grund av bestämmelserna i 12 kap. inte kan sändas till ett visst land eller om det annars

finns särskilda hinder mot att beslutet verkställs. Det innebär att domstolen när den prövar en fråga om utvisning på grund av brott ska bedöma om en utvisning kommer att kunna verkställas i samband med att den dömda frigges. Om det vid prövningen visar sig att ett avlägsnandebeslut inte skulle gå att verkställa bör ett beslut om utvisning inte meddelas. (prop. 1988/89: 86 s. 72 f.).

Bakgrunden till att bestämmelsen infördes i utlänningslagen var att det ansågs problematiskt att domstolarnas utvisningsbeslut ibland upphävdes när det visade sig att besluten inte kunde verkställas; upphävandet kunde nämligen inte samtidigt leda till att påföljden skärptes i fall då beslutet om utvisning hade föranlett en lindrigare påföljd.

Bestämmelser om hinder mot att verkställa en utvisning finns i 12 kap. 1–3 a §§ utlänningslagen. Ett beslut om utvisning får enligt 12 kap. 3 § utlänningslagen inte verkställas beträffande en utlänning som vid en väpnad konflikt i hemlandet är att anse som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § första stycket 1 utlänningslagen, om det finns synnerliga skäl mot det.

Inte bara sådana hinder som anges i 12 kap. utlänningslagen ska beaktas utan också andra särskilda hinder som kan tänkas föreligga mot verkställighet, exempelvis av humanitär natur (prop. 1988/89:86 s. 166).

Högsta domstolen har nyligen i tre avgöranden, NJA 2019 s. 47 (I-III), gjort vägledande uttalanden om hur domstolens prövning av verkställighetshinder ska göras.

Högsta domstolen har bl.a. uttalat att om det framkommit något som kan utgöra hinder mot verkställighet ska domstolen vid sin prövning av frågan om utvisning ta ställning till om det finns skäl att anta att hindret inte kommer att bestå när frågan om verkställighet av utvisningsbeslutet uppkommer (jfr även NJA 1990 s. 526 och NJA 1997 s. 535). Om det finns skäl att anta att hindret inte kommer att bestå ska domstolen besluta om utvisning. Emellertid kan det, uttalas det vidare, till exempel vid längre fängelsestraff föreligga svårigheter vid bedömningen av om ett hinder mot verkställighet kommer att bestå vid tiden för verkställighet. Om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda, bör domstolen också i dessa fall besluta om utvisning, enligt Högsta domstolen.

Högsta domstolen slår vidare fast att det får anses föreligga en presumtion för att domstolen ska besluta om utvisning när det gäller s.k. generella verkställighetshinder eftersom det regelmässigt inte torde vara möjligt för domstolen att bedöma om ett generellt verkställighetshinder kommer att bestå vid det tillfälle då utvisningen ska verkställas. När det gäller s.k. individuella verkställighetshinder bör det enligt Högsta domstolen i normalfallet redan vid domstillfället kunna konstateras om hindret kommer att bestå under en överskådlig tid. Skulle domstolen bedöma att hindret är bestående, bör den inte

förordna om utvisning. (Jfr NJA 1998 s. 501, NJA 1997 s. 535 och NJA 1990 s. 526).

Återreseförbudets längd

Ett beslut om utvisning på grund av brott ska enligt 8 a kap. 8 § utlänningslagen innehålla förbud för utlänningen att återvända till Sverige under viss tid eller utan tidsbegränsning. Återreseförbud utan tidsbegränsning bör endast användas för särskilt allvarlig brottslighet eller vid återfall i mycket allvarlig brottslighet (prop. 1979/80:96 s. 101).

Upphävande av allmän domstols beslut om utvisning i vissa fall

I 12 kap. 16 a–d §§ utlänningslagen finns bestämmelser om förfarandet för prövning av upphävande av en allmän domstols beslut om utvisning på grund av brott i vissa fall. En utlänning som av allmän domstolen har utvisats på grund av brott får hos Migrationsverket ansöka om upphävande av utvisningsbeslutet efter att det beslutet vunnit laga kraft. Migrationsverket och i förekommande fall migrationsdomstol eller Migrationsöverdomstolen ska därefter hantera ärendet på sätt som föreskrivs i bestämmelserna.

Alternativt skyddsbehövande

Utlänningslagen har anpassats till det s.k. skyddsgrundsdirektivet (2004/83/EG) bl.a. genom att en ny kategori skyddsbehövande, s.k. alternativt skyddsbehövande, har införts i lagen (jfr prop. 2009/10:31).

Vad som avses med ”alternativt skyddsbehövande” framgår av 4 kap. 2 § utlänningslagen. Bestämmelsen i 4 kap. 2 § första stycket 1 första ledet i lagen omfattar dem som vid ett återvändande till hemlandet löper risk att straffas med döden eller att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Några bestämmelser till skydd för utvisning på grund av brott av personer som är alternativt skyddsbehövande, liknande de som finns avseende flyktingar (8 a kap. 2 § andra stycket utlänningslagen), har inte införts i 8 a kap. utlänningslagen. Jfr dock bestämmelserna om verkställighetshinder i 12 kap. utlänningslagen (enligt ovan).

Av 4 kap. 2 c § första stycket 2 utlänningslagen följer att en utlänning är utesluten från att anses som alternativt skyddsbehövande om det finns synnerlig anledning att anta att han eller hon har gjort sig skyldig till ett grovt brott. Enligt bestämmelsen i 4 kap. 5 c § utlänningslagen ska en alternativ skyddsstatusförklaring återkallas, om det kommer fram att utlänningen inte kan anses vara alternativt skyddsbehövande.

Min bedömning

DA har dömts för bl.a. människorov, grov våldtäkt vid två tillfällen och försök till utpressning. Det rör sig om flera gärningar som var och en är särskilt allvarlig med hänsyn till den skada och kränkning den inneburit för respektive

målsägande. Straffvärdet motsvarar enligt hovrättens dom fängelse i 10 år. Brotten är så allvarliga att DA inte bör få stanna i Sverige. Den grundläggande förutsättningen för utvisning på grund av brottets allvar är uppfylld i detta fall.

DA är 19 år gammal och syrisk medborgare. Han ansökte om asyl i Sverige den 30 juni 2014 och beviljades permanent uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § första stycket 1 utlänningslagen den 26 juni 2015. Den 1 och 12 september 2017 åtalades han för de brott han sedan har dömts för. Han fick del av åtalet den 7 respektive 12 september 2017. Hans skyddsstausförklaring har nyligen återkallats av Migrationsverket enligt beslut den 5 juni 2020 som bifogas svarsskrivelsen (beteckning 50067876).

Vid tidpunkten för åtalets väckande hade DA inte vistats i Sverige med permanent uppehållstillstånd sedan minst fyra år. Han hade inte heller vid den tidpunkten varit bosatt i Sverige sedan minst fem år. Några krav på synnerliga skäl för utvisning ställs alltså inte i det här fallet (jfr 8 a kap. 3 § första stycket utlänningslagen).

DA kom visserligen till Sverige innan han fyllt 15 år. Han hade emellertid vid tidpunkten då åtalet väcktes inte vistats i landet sedan fem år. Det absoluta utvisningsförbudet som gäller i vissa fall för dömda personer som kommit hit som barn är alltså inte tillämpligt i det nu aktuella fallet (jfr 8 a kap. 3 § första stycket utlänningslagen).

Det faktum att DA har föräldrar och syskon i Sverige innebär att han har en betydelsefull anknytning till landet. Det saknas i övrigt uppgifter som tyder på att någon särskild etablering i samhället har skett. Mot bakgrund av den allvarliga brottslighet DA har gjort sig skyldig till, utgör omständigheterna kring hans personliga förhållanden inte ett hinder mot utvisning med hänsyn till hans anknytning till det svenska samhället (jfr 8 a kap. 2 § första stycket utlänningslagen).

DA har inte flyktingstatus. Min bedömning är att de brott som han har dömts för i och för sig är av sådan karaktär och har ett sådant straffvärde att de är att bedöma som synnerligen allvarliga samt vidare att mycket talar för att det skulle medföra allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet att låta honom stanna i Sverige. Mot bakgrund av den bedömningen skulle en flyktingstatus inte skydda honom från att utvisas ur landet (jfr 8 a kap. 2 § andra stycket utlänningslagen).

När det gäller frågan om verkställighetshinder enligt bestämmelserna i 8 a kap. 4 § utlänningslagen konstaterar jag att ett beslut om utvisning inte får verkställas beträffande en utlänning som vid en väpnad konflikt i hemlandet är att anse som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § första stycket 1 utlänningslagen, om det finns synnerliga skäl mot det.

DA har haft en status som alternativt skyddsbehövande enligt den angivna grunden. Denna status är emellertid numera återkallad. Något hinder mot att tvångsvis verkställa en utvisning av honom till Syrien finns därför inte längre med hänvisning till hans skyddsstatus. Den allmänna säkerhetssituationen i Syrien utgör, enligt vad Migrationsverket yttrat, inte heller längre något hinder mot verkställighet av en utvisning. När DA beviljades uppehållstillstånd i Sverige bedömdes han enligt Migrationsverket sakna individuella skyddsbehov. Mot denna bakgrund kommer en utvisning, är min bedömning, kunna verkställas när det gäller DA.

Sammanfattningsvis bedömer jag att de brott som DA dömts för i hovrätten utgör grund för utvisning och att det inte finns hinder mot att besluta om utvisning.

Med hänsyn till brottens höga straffvärde finns det inte skäl att sätta ned återreseförbudets längd. Vid den bedömningen beaktar jag även att människorov har ett minimistraff på fängelse i lägst fyra år med fängelse på livstid i straffskalan och att grov våldtäkt har ett minimistraff på fängelse i lägst fem år.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få sitt överklagande prövat kan således inte ligga till grund för prövningstillstånd i Högsta domstolen.

I den lista med prioriterade prejudikatfrågor för år 2020 som Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten gemensamt har tagit fram till ledning för vilka rättsliga områden som från åklagarsynpunkt bör prioriteras anges att det finns ett behov av vägledande uttalanden om vad som krävs för att utvisa en alternativt skyddsbehövande person på grund av brott.

Det skulle enligt min uppfattning vara till ledning för rättstillämpningen om Högsta domstolen uttalade sig i frågan om under vilka omständigheter som en alternativt skyddsbehövande person kan utvisas. DA är emellertid inte längre alternativt skyddsbehövande. Målet gäller vidare brottslighet som inneburit en mycket allvarlig kränkning av flera målsägande och med ett sammantaget mycket högt straffvärde. Som framgått är det, med hänsyn till brottens karaktär och höga straffvärde, min uppfattning att förutsättningarna för att utvisa DA sannolikt skulle vara uppfyllda även om han var skyddad med flyktingstatus.

Hovrätten har fattat beslutet om utvisning med utgångspunkt i att det finns starka skäl att anta att DA:s skyddsstatusförklaring skulle komma att återkallas och att det verkställighetshinder som fanns med anledning av hans skyddsstatus därför skulle komma att upphöra inom kort. Antagandet har nu visat sig korrekt. I frågan om hur en prövning ska ske när det är oklart om ett verkställighetshinder kommer att bestå är rättsläget enligt min uppfattning klart. Något behov av ytterligare klargörande uttalanden i den frågan till ledning av rättstillämpningen finns inte. Det är min bedömning att hovrätten har prövat frågan om det föreligger hinder mot utvisning i enlighet med vad Högsta domstolen uttalat i avgörandena NJA 2019 s. 47 (I–III).

Mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i det här målet är målet inte lämpligt för att klargöra frågan om under vilka förhållanden som en alternativt skyddsbehövande person kan utvisas. Något skäl att meddela prövningstillstånd till ledning av rättstillämpningen avseende någon annan fråga som avser beslutet om utvisning finns enligt min mening inte heller. Vad DA har anfört utgör inte heller skäl för extraordinär dispens.

Jag avstyrker därför prövningstillstånd.

Bevisuppgift och handläggning

Jag ber om att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen skulle komma att meddela prövningstillstånd i målet.

Katarina Johansson Welin

Eva Bloch

Bilaga

Beslut från Migrationsverket 2020-06-05 (beteckning 50067876).

Kopia till:

Utvecklingscentrum.

Malmö åklagarkammare (AMR 18524-17)

Kammaråklagaren Kristina Amilon.